

den undersökta perioden, som vi sett, men är det då alldeles självklart att vi hela tiden går mot ljusare tider? Har förändringarna lett till några reella förbättringar för kvinnors och mäns situation i samhället? Har kvinnorrörelsen och införandet av lagar och reformer bidragit till att Sverige idag är ett jämställt land? Här menar författarna att fallet inte är så, utan att det snarare är långt kvar till jämställdhet mellan könen. Både maktbalansen och genussegregeringen har visserligen ändrats, men den består. Kvinnor har fortfarande oftare än män sämre arbetsvillkor och finns representerade i yrken med lägre status och lägre lön. Undersökningen visar att kvinnor och män inom vissa områden uppnått bättre villkor, och att genusarbetsdelningen ser annorlunda ut idag än för 200 år sedan – men att den likväl finns där. Kvinnor är fortfarande överrepresenterade inom vården medan män återfinns inom tekniska yrken.

Ett annat ledord i boken utgörs av *makt*. Författarna pekar i sina studier på hur arbetet organiserades efter vem som var maktens innehavare och vem som kunde omsätta beslut i praktiken. Idag är det t.ex. möjligt för en ensamstående kvinna att på egen hand uppfostra och försörja sina barn. Det är inte heller behäftat med skam att vara ogift mor och begreppet ”oäkting” har mer eller mindre förlorat sin innebörd. Demokratiseringen är en viktig maktfördelning i samhället, precis som att kvinnor och män fått fler möjligheter att påverka sin omvärld, rättigheter men också skyldigheter. I dag har kvinnor och män lika arvsrätt, samma rätt till föräldraförsäkring och båda könen har rösträtt. Trots att maktbalansen förändrats till kvinnors fördel, menar Wikander att det inte heller här väger jämnt mellan kvinnor och män. Det är fortfarande män som har den största makten i samhället och det är de i högre utsträckning som innehar yrken som leder till anseende och respekt.

Det förindustriella svenska samhället är en ofta marginaliserad period i (ekonomisk) historia, någonting som Hedenborg också påpekar i sitt avsnitt, mycket till följd av det rådande källäget där kvinnor systematiskt uteslutits och osynliggjorts. Samtidigt är det synd att den också i den här studien fått en något tillbakadragen plats. Som läsare får man uppfattningen att de genomgripande förändringarna skett just under 1900-talet och att arbete, makt och försörjningsmöjligheter innan dess till mångt och mycket varit desamma, såväl under 1700- som 1800-tal.

Makt och försörjning är på flera plan en läsvärd och lättsmält bok som dessutom är lättillgänglig även för dem som inte redan har ett intresse av, eller är insatt i, kön- och genusrelaterade frågor. Lättillgängligheten

försämrar inte av att boken är genomarbetad och de olika avsnitten rent språkligt inte skiljer sig alltför mycket från varandra. Hedenborg och Wikanders bok består av en tät och genomgripande introduktion till det svenska arbetslivets olika komponenter under de senaste två århundradena. Som sådan fyller den helt klart ett tomrum, inte bara i undervisningen av universitets- eller högskolestudenter utan också för en bredare läsekrets.

Marie Steinrud, Uppsala

Lars Magnusson: *Äran, korruptionen och den borgerliga ordningen. Essäer från svensk ekonomisk historia*. Atlantis, Stockholm 2001. 163 s., inb. ISBN 91-7486-539-0.

Lars Magnussons essäsamling *Äran, korruptionen och den borgerliga ordningen. Essäer från svensk ekonomisk historia* rör i huvudsak senare hälften av 1700-talet och förra hälften av 1800-talet. Samlingen är dels en omvärdering av några etablerade sanningar inom svensk ekonomisk historia, dels en plaidoyer för att (även ekonomisk) historia ska skrivas framlänges och inte baklänges.

Istället för en dominerande segrarnas historia, eller vad anglosaxarna kallar en ”whig interpretation”, där allt relateras till den segrande ”stora traditionen”, bör historien skrivas i rätt ordning, det vill säga framlänges. Magnusson vänder sig sålunda mot en historieskrivning som använder modern ekonomisk teori som mall och utgångspunkt. Ett sådant betraktelsesätt gör det omöjligt att förstå vad de äldre ekonomerna egentligen menade, vad de ville med sina inlägg. Detta innebär även att historikerna måste uppmärksamma inte bara de etablerade hjältarna och banbrytarna utan även medelmåttorna. Dessutom måste även ekonomihistorikerna sätta in de författare de studerar i en bredare ram av allmänna historiska sammanhang, eftersom det var i just dessa sammanhang författarna ville åstadkomma något med sina skrifter snarare än att blott utgöra en länk i den ”stora traditionen”. Till detta hör inte minst att ekonomiämnet som vi förstår det idag överhuvudtaget inte existerade under den period Magnusson uppehåller sig vid. Idéer om ”ekonomi” måste därför sökas i material vi idag inte skulle kalla ekonomiskt, som politiska skrifter, naturfilosofiska arbeten och moralfilosofiska alster.

Att realisera hela detta ambitiösa (och åtminstone i andra discipliner okontroversiella) program i en essäsamling av fysiskt ganska begränsat omfång men med te-

matiskt och kronologiskt stor spännvidd är förstås ögörligt. Visst figurerar här en del mindre bekanta namn, men centralfigurerna Anders Berch, Anders Nordencrantz, Anders Chydenius och Carl Fredrik Scheffer är nog så bekanta. Medelmåttor kan de ju bara betraktas som i det slags historieskrivning Magnusson vänder sig mot. Likaså kunde man önska mer anknytning till färskare forskning om de allmänna historiska sammanhangen – som i det här fallet till stor del handlar om den svenska upplysningen, medborgerligheten och nyttobegreppet – istället för ständiga positioneringar gentemot Eli F. Heckscher. Men likafullt, det som ryms är värdefullt för vem som helst som sysslar med perioden.

Inte minst gäller detta en nyansering av centrala begrepp – som ”merkantilism”, ”fysiokratism” och ”liberalism” – vilka annars ofta nog används som tämligen entydiga och oproblematiske kategorier. Magnusson visar återkommande hur svenska skribenter var välinformerade i internationell ekonomisk idédebatt, men hur de också omstöpte och anpassade sina läsefrukter till svenska förhållanden. Anders Nordencrantz – som Heckscher inte gav mycket för – ses som något avgjort nytt i svenskt tänkande. Med impulser från bl.a. Pufendorf, Hobbes och Hume blir Nordencrantz en tydlig, men svensk, representant för en republikansk humanism. På liknande sätt är den annars som särpling uppfattade Anders Chydenius hos Magnusson istället en exponent för tidens naturrättsliga och ekonomiska idédebatt, delvis inhämtad via nyssnämnde Nordencrantz.

Boken är visserligen sidmässigt tunn men innehållsrikt välmatad. Var och en av essäerna ger mycket. Den avslutande essän, för att säga något om en enskild, handlar så om hur Adam Smiths idéer mottogs i vårt land. Den gängse berättelsen, att vår tröga nation först kring mitten av 1800-talet anammade Smith, ifrågasätts grundligt och övertygande. Visst, menar Magnusson, vann Smith, uppfattad som doktrinär frihandelsförespråkare, gehör vid denna tid. Men poängen är inte minst att denna tolkning av Smith som manchesterliberal i mycket är en konstruktion från just denna tid. Och det hindrar förstås inte att svenska författare långt tidigare, redan från 1790-talet, tagit intryck av en Smith som i många lägen ansåg att frihandel alls inte var att föredra. Dessutom anpassade de förstås denne ”riktige” Smith till svenska förhållanden och svensk tradition. Lägg även till detta att Smith inte uppfattades som grundläggaren av något helt nytt – liknande idéer kunde svenska författare hämta från föregångare som Nordencrantz och Chydenius, när de inte helt enkelt uppfattade dem

som allmångods. ”Därmed utvecklades i den svenska kontexten en specifik politisk ekonomisk diskurs i början av 1800-talet i vilken ’liberala’ idéer blandades med en positiv syn på staten och dess möjligheter att främja ekonomisk tillväxt och bevara social och ekonomisk stabilitet” (s. 140). Att denna grundsyn inte försvann i brådrasket är uppenbart för var och en.

Den stora traditionen och de internationella sammanhangen får läsaren av *Åran, korruptionen och den borgerliga ordningen* på köpet. Mot dessa tecknar Magnusson i en oavbrutet givande och tankeväckande framställning hur idéerna omstöptes på svensk botten. Ty omstöptes gjorde de alltid, inte till vare sig något bättre eller sämre utan till något annorlunda anpassat till den inhemska traditionen och avsett att lösa samtida problem.

Patrik Lundell, Lund/Linköping

Karl-Henrik Pettersson: *Groveda. Om en bondgårds ekonomiska historia 1786–1950*. Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, Stockholm 2002. 255 s., ill. ISBN-91-89379-37-3.

Ekonomien och bankmannen Karl-Henrik Pettersson bor på bondgården Groveda i södra Östergötland. Därifrån har han skrivit sin gårds ekonomiska historia som nu givits ut av Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien.

Petterssons familj har funnits på Groveda sedan 1862, då författarens farfars svärfar köpte Groveda efter att gården varit till salu på grund av att den förre ägaren, G. O. Dahlstedt hade drabbats av konkurs. En av de många frågor som författaren ställer i sin välmatade historia är varför konkursen ägde rum. Hans svar rör sig på två plan. Han redovisar dels händelserna på världsmarknadens arena, dels det som hände på den individuella familjens gårdstun. Detta är bokens styrka rakt genom hela berättelsen, som tar sin början 1786 då en rågångsförrättning ägde rum och som avslutades 1950, då Petterssons far lade jordbruket på hyllan och arrenderade ut markerna. Pettersson låter på ett mycket givande sätt det unika och individuella spegla och speglas i den generella historien. Vi läsare tillåts därför att se hur bönderna på Groveda lyssnat av stämningar i världen, landet och den egna närmiljön och försökt att rationellt anpassa sig efter situationer som styrt utbud och efterfrågan. Berättelsen handlar till stor del om detta. Det är en ekonomisk historia som återges, där priser, riskbedömningar, marknader, lån och avkastning spelar